

Ikaalinen Koveskoski

arkeologinen ja maisemaselvitys,

täydennys 2020

SISÄLLYSLUETTELO

ARKISTO-JA REKISTERITIEDOT	1
Kartoitus	2
Havainnot	2

Taustakartat:

- sisältää Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan 10/2020 aineistoa

IKAALINEN KOVESKOSKI ARKEOLOGINEN JA MAISEMASELVITYS, TÄYDENNYKSI

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy teki lokakuussa 2020 arkeologisen kartoituksen täydentämään syksyllä 2019 laadittua selvitystä "Ikaalisten Kovelahdenkosken myllyt ja vesirakenteet arkeologinen ja maisemaselvitys". Selvitys liittyi alueelle suunniteltuun kalatiehen. Syksyllä 2020 laadittu kartoitus tehtiin, koska Aluehallintovirasto ja Pirkanmaan maakuntamuseo edellyttivät alueen tarkempaa kartoittamista.

Kartoituksessa mitattiin takymetrilla tarkemmin alueella sijaitsevia rakenteita. Kartoitus kohdistui vuoden 2019 selvityksen rakenteeseen 2 (saha ja myllynjäänös). Selvityksessä havaittiin, että paikalla sijainneen sahan jäännös oli suurelta osin peittynyt paikalle tuotuun sahanpuruun, purkujätteeseen ja maahan. Sahan jäännöksistä paikalla voitiin tunnistaa noin 6,2 metriä pitkä sahan kivijalan jäännös jyrkässä rinneessä. Myllyn jäännökset olivat pitkälti tuhoutuneet. Todennäköisesti myllyyn kuuluu kanavan yläpäässä sijaitsevat kiviraunio, joka on saattanut toimia paikalla sijainneen myllyrakennuksen kivijalkana. Selkein maastossa havaittava rakenne on sahan ja myllyn vesikanavan jäännös, jota on todennäköisesti muokattu 1920-luvulla uiton tarpeisiin. Nykyisin kanava on suurelta osin puumateriaalin, purkujätteen ja kasvillisuuden peitossa. Sahan jäännökset ovat lähes tunnistamattomissa maamassan alla ja todennäköiset myllynjäänökset ovat vähäiset.

ARKISTO-JA REKISTERITIEDOT

Tutkimuksen laji	Arkeologinen valvonta
Tutkimuslaitos:	Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy
Tutkimuskohde ja sijainti ETRS-TM35FIN:	P = 6870290 I = 281330
Inventoija:	FM Kalle Luoto ja FM Jari Heiskanen
Kenttätyöaika:	28.9. ja 15.10.2020
Alkuperäinen tutkimuskertomus:	Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkisto
Aikaisemmat tutkimukset:	Heiskanen & Luoto 2019: Kovelahdenkosken vesirakenteet ja rakennettu maisema (Raportti).

Kuva 1. Dokumentointi tehtiin TopCVon Easystation takymetrillä.

Kartoitus

Työn tarkoituksena oli paikantaa aiemmassa selvityksessä havaitut sahan ja myllyn jäännökset, jotka sijoittuvat Koveskosken kalatien läheisyyteen. Mittauksen lähtöpisteet kartoitettiin Hiper SR GNSS -laiteella ETRS TM35 koordinaatistoon, minkä jälkeen varsinaiseen kartoitukseen käytettiin Topcon Easy station takymetriä.

Kartoituksessa ongelmaksi muodostui todella sankka kasvillisuus sekä kohteen sijainti jyrkkäreunaisten rinteiden välisessä notkelmassa. Käytännössä mittauksen lähtöpisteet saatiin paikannettua saharakennuksen läheisyyteen rinteiden päälle, josta ne siirrettiin kartoituksen toteuttamiseksi koskenrannan kallioiden läheisyyteen. Mittaustarkkuutena voidaan pitää noin 2 – 5 cm. Käytännössä rakenteiden epämääräisyys aiheuttaa tätä suuremman virheen mittauksissa.

Havainnot

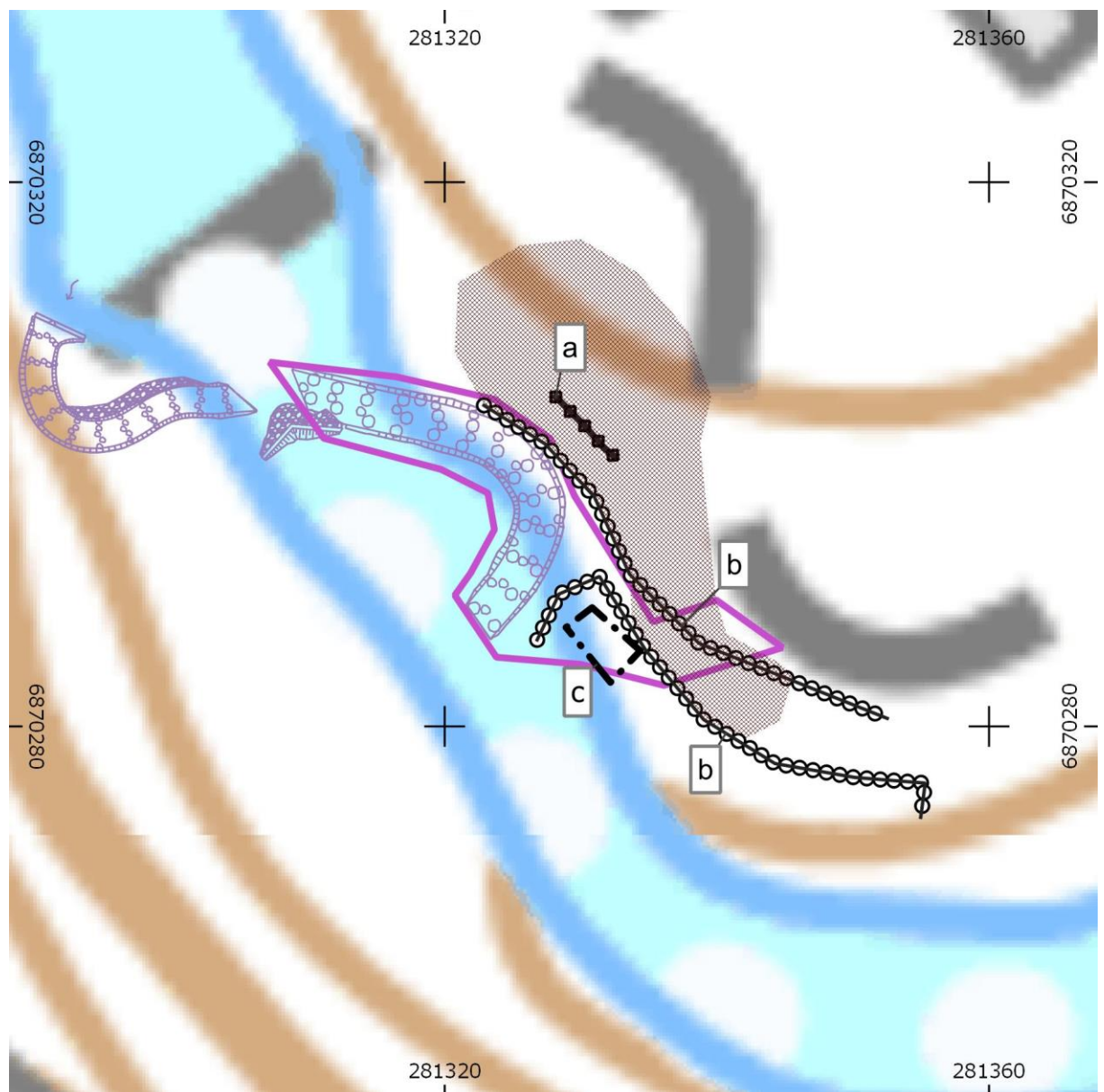
Havainnot on kuvattu kartassa 1 (mittakaava 1 500) sekä valokuvissa.

a) Kartoituksen yhteydessä havaittiin todennäköisesti sahan kivijalka padon kaakkoispuolisessa jyrkässä rinteessä (Kuva 3). Kivijalkaa oli paljastunut noin 6,2 metrin matkalta ja sitä oli näkyvissä kaksi kivikerrosta. Perustuksen

luonnonkiviset lohkotut kivet oli aseteltu vaakatasoon päällekkäin (Kuva 2). Havaittavan rakenteen korkeus oli noin 0,5 metriä, mutta maamassojen alla saattaa olla laajemminkin jäljellä kivijalkaa.

b) Myllykanavan pituudeksi havaittiin noin 30 metriä. Myllykanavaa oli täytetty sahanpurulla, maalla, rakennusjätteellä (betoniset rakennusten osat) sekä oksilla. Kanavan länsireuna erottui maastossa melko hyvin, itäreuna oli osittain täyttökerrosten peitossa (Kuva 4 ja Kuva 5). Kivetty uoman reuna jatkuu hieman myllykanavan pohjoispuolelle.

c) Kivijalan jäännös sijaitsee myllykanavan länsipuolella lähellä koskiuomaa. Jäljellä olevan luonnonkivistä kootun rakenteen koko on noin 3 x 5 metriä. Luonnonkivirakenne on vaatimaton ulkomuodoltaan (Kuva 6). Rakenne mahdollisesti liittyy paikalla sijainneeseen myllyyn. Selkeää myllyyn viittaavaa rakennetta, kuten myllynkiveä, paikalla ei ole.

Kartta 1. Havaittujen kohteiden sijainti sekä kalatien suunnitelma. MK 1 : 500.

Karttaan on merkitty kirjaimilla seuraavat kartoitetut rakenteet:

a) kivijalka

- b) myllykanavan reunakiveys**
 - c) mahdollinen myllyn kivijalan jäännös**
- Ruskealla rasterilla on merkitty täyttökerrokset**

Jokiuoman itärantaa oli laajalti täytetty viimeisten 50 - 70 vuoden aikana sahatoiminnan jättemateriaalilla ja purkujätteellä. Selkeimmin maastossa erottui myllykanavan jäännös. Hieman vaikeammin hahmotettavissa oli saharakennuksen kivijalka rinteessä. Mahdollisen myllyn jäännökset olivat hyvin vähäiset, ainoastaan lohkotuista luonnonkivistä koottu todennäköinen kivijalan jäännös kanavan länsipuolella.

Todennäköistä on, että rakenteita on muokattu 1900-luvun alkupuolella uiton tarpeisiin, sillä padossa on uittoruuhien viittaava aukko padon itäosassa. Osaltaan rakenteisiin on vaikuttanut virtaava vesi ja jää, mutta erityisen merkittävästi maisemaa on muokannut myöhempi maankäyttö.

Tampereella 22.10.2020

Kalle Luoto, FM, arkeologi

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy

Kuva 2. Todennäköisesti sahan kivijalkaan kuuluneita rakenteita oli paljastunut rinteestä tuulenkaadosta pato-rakenteen kaakkoispuolella.

Kuva 3. Sahan rakenteet ovat rinteessä ja tiheän kasvillisuuden peittämiä. Rakenteet sijaitsevat heijastinliivisen tutkijan kohdalla. Rakenteiden päällä on sahanpurua, maata ja purkujätettä.

Kuva 4. Saha/myllykanavaa on täytetty sahanpurulla ja rakennusjätteellä useiden vuosikymmenien ajan. Selkeimmin erottuu kanavan länsiosan reuna.

Kuva 5. Kanavan eteläosaa. Kanavaa on paikoitellen hankala hahmottaa maastossa. Risuja ja oksia on kasattu kanavan kohdalle (kuvassa keskellä).

Kuva 6. Kuvassa näkyvän ison kiven oikealla puolella ja takana on luonnonkivistä koottu tasalakenen kohta, todennäköinen myllyn kivijalan jäännös. Rakenne on melko vaatimattoman näköinen.